

Black Watch

Van de landing in Normandië tot de
bevrijding van Nederland
De jacht op Himmler

Tom Renouf

BBNC uitgevers
Amersfoort, 2011

Inhoud

Kaarten	6
Inleiding	7
1 Een plaats die Saint-Valéry heette	9
2 De wedergeboorte van de Highlanders	41
3 Terug naar Frankrijk	79
4 Ten strijde	103
5 Gewond	125
6 Richting Nederland	143
7 Terug naar het front	179
8 Naar het Reich	203
9 Black Watch aan de Rijn – Himmler gevangen	239
Over de auteur	275
Dankbetuiging	277
Bibliografie	279
Register	281

Inleiding

Ik was heel trots toen ik als tiener in de Tweede Wereldoorlog deel mocht uitmaken van het beroemde Black Watch-regiment dat deel uitmaakte van de 51e Highland Division – bijna een leger binnen het Britse leger – die op basis van de Schotse krijgstraditie een zeer doeltreffende strijdmacht vormde. Schotlands fierste en oudste regimenten, versterkt met tienduizenden Engelse soldaten, verenigden zich om de ondergang van de Schotse troepen bij Saint-Valéry in 1940 te wreken. Gedurende de volgende vijf jaar volgden de Schotse soldaten de jankende doedelzakken naar enkele van de beroemdste veldslagen van de oorlog. Duizenden gaven hun leven in Noord-Afrika, Sicilië, Normandië, België, Nederland en Duitsland. Wij vormden een echte broederschap en ook al waren we niet immuun voor angst en lijden, we maakten deel uit van de ‘Fighting 51e’ en dat bezorgde ons moed en een vurige loyaliteit.

Black Watch is Schotlands oudste regiment en het boezemde de vijand angst in tijdens de loopgravenoorlog van 1914-1918. Duitse soldaten gaven de in kilt geklede Highlanders de bijnaam ‘duivels in rokken’ en beschouwden het regiment als het ‘meest gevreesde’. Toen het mijn beurt was om mijn land te dienen, vond ik het een eer om deel uit te maken van die traditie. Al snel leerde ik de vreselijke realiteit van de oorlog kennen tijdens de gevechten in Normandië, maar mijn bewondering voor de officieren en mannen van de Highland Division werd alleen maar groter tijdens die vuurdoop.

Black Watch vertelt niet alleen het verhaal van mijn regiment, maar van alle Highlanders die op D-Day landden om Saint-Valéry te heroveren, Nederland te bevrijden, in de Ardennen te vechten en Duitsland

binnen te vallen. Deze prestaties maken nu deel uit van de Schotse folklore en worden geroemd met muziek, zang en gedichten. In de laatste jaren is het voor mij een voorrecht geweest om te helpen bij de organisatie van de reünies van veteranen en van de bedevaarten naar de steden in Nederland die wij hielpen bevrijden en waar we altijd op een fantastische en emotionele manier welkom worden geheten. We hebben ook monumenten opgericht voor de mannen van de Highland Division, in zowel Schotland als Nederland.

Ik ben alle veteranen van de divisie die mij toestemming hebben gegeven hun herinneringen in dit boek te gebruiken en de families van degenen die niet langer bij ons zijn, zeer dankbaar. Vele anderen hebben net als ik geprobeerd de herinnering levendig te houden aan degenen die het ultieme offer brachten en ik hoop dat dit boek aan dat proces van herdenking zal bijdragen.

Een plaats die Saint-Valéry heette

Ik had mijn zondagse pak aangetrokken voor de zaterdagse dansavond en het orkest speelde er lustig op los in de Musselburgh Masonic Hall. De meisjes waren mooi en paartjes gleden over de pasgeboende vloer op de tonen van Hoagy Carmichaels *The Nearness of You*, een van mijn favoriete nummers. Ik was vijftien en stelde meer belang in meisjes en rugby dan in oorlogen in verre landen. Tot dusver was de oorlog weinig meer geweest dan een opwindende afleiding. Als schooljongens leerden we dat het Britse Rijk oppermachtig was en dat er geen land op aarde zo sterk was als dat van ons. Toen de oorlog nog geen jaar eerder was uitgebroken, waren wij ervan overtuigd dat ons leger onoverwinnelijk was en dat Groot-Brittannië de Duitsers nog voor de kerst een flink pak slaag zou geven.

Mijn jongensachtige waanideeën zouden heel gauw een behoorlijke deuk oplopen. Aan de andere kant van de zaal zag ik door de benauwende sigarettenrook een oudere vriend, een jongen die ik van school kende. Ik wist dat Sandy dienst had genomen bij de Argyll and Sutherlands Highlanders – het oude regiment van mijn vader – en dat hij al in het buitenland was geweest. Hij was in uniform en zag er anders uit dan ik me hem herinnerde – bleek, mager en schijnbaar veel ouder dan zijn leeftijd. Hij bleef uit de buurt van de dansende menigte die genoot van de muziek en de vrijheid. Ik kwam hem tegen in de gang toen ik terugkwam van het toilet. Een paar gemeenschappelijke kameraden schudden hem de hand en we vroegen wat hem was overkomen. Hij begon meteen zijn verhaal te vertellen, een vreselijk verslag van de gedwongen terugtocht van de beroemde

51e Highland Division, omdat die was overweldigd door de flitsende blitzkriegtactiek van goed georganiseerde en sterke Duitse eenheden.

We kwamen om hem heen staan met grimmig opeen geklemde kaken en we namen in verbijsterd stilzwijgen elk woord op. Met rimpels in zijn voorhoofd vertelde hij ons: ‘Mijn eenheid werd onder de voet gelopen. We werden helemaal omsingeld. We moesten drie nachten door de Duitse linies trekken – zonder voedsel en met bijna geen munitie. We waren aan het proberen om ons aan te sluiten bij de grote strijdmacht die terugtrok. Het was ongelooflijk.’

Sandy was een overlevende van het tot ondergang gedoemde Britse expeditieleger (BEF: British Expeditionary Force). Hij was nog maar een paar weken eerder uit Frankrijk ontsnapt. We wisten allemaal van de verbazingwekkende terugtocht uit Duinkerken in die zomer van 1940. Churchill had een van zijn mooiste toespraken gehouden en de loftrumpet gestoken over het ‘mirakel van de redding’ dat was bewerkstelligd door een onwaarschijnlijke armada van marinevaartuigen en civiele schepen die 338.000 Britse en Franse soldaten hadden geëvacueerd uit het bloedbad op de stranden. De eerste minister had de beroemde eed gedaan dat wij de nazi's zouden bevechten ‘op de stranden, in de velden en in de heuvels’.

Maar terwijl de natie blij was, lag er toch een donkere schaduw over duizenden huizen in de Schotse Highlands en Midlands, waar families nog altijd bang wachtten op nieuws van hun mannen. Twee hele brigades van de 51e Highland Division waren niet uit Frankrijk teruggekeerd. Onder de censuur van de oorlogstijd was nieuws over hun lot schaars en geruchten vermenigvuldigden zich sneller dan konijnen in de lente. Nu luisterden we gespannen naar de vreselijke waarheid.

Maar Sandy vertelde ons niet over Duinkerken. Hij was aan het praten over een plaats waarvan we nog nooit hadden gehoord. Een plaats die niet in de kranten noch in de nieuwsbulletins was genoemd. Een plaats die Saint-Valéry heette. Hij vertelde ons dat een paar eenheden erin geslaagd waren te ontsnappen, maar het grootste deel van de divisie was achtergelaten om een hopeloos achterhoedegevecht te leveren. Het gerucht ging dat zij zich hadden overgegeven voordat de marine ze kon

oppikken. Duizenden gesneuveld, duizenden krijgsgevangenen genomen.

We konden zien dat Sandy, die bijna in tranen was, de waarheid vertelde. Zodra hij was uitverteld, verontschuldigde hij zich en ging naar huis. Hij liet ons daar met open mond staan, niet in staat te bevatten wat we net hadden gehoord. De gedachte aan de Duitsers die de Highland Division hadden verslagen en krijgsgevangenen gemaakt, vervulde me met een verdriet dat me enige tijd zou blijven achtervolgen.

Het was schokkend, bijna ongelooflijk nieuws en leidde tot enkele bittere beschuldigingen aan het adres van Churchill, die de Highlanders zou hebben opgeofferd in een vertwijfelde gok om het wankelende Frankrijk in de oorlog te houden. Voor mij betekende het echt het einde van de ‘schemeroorlog’ en ook al was ik nog maar een schooljongen, ik moest rekening houden met het heel reële vooruitzicht dat ik uiteindelijk wel eens in de voetsporen van mijn vader zou kunnen treden om de Duitsers ook te bevechten.

Toen de oorlog in september 1939 was uitgebroken, was dat voor ons schooljongens een bron van enorme opwinding geweest. Wij hadden op school meegewerkt – zandzakken vullen bij het strand en bonnenboekjes adresseren. En we waren ervan overtuigd dat we zouden winnen. Het was nooit bij ons opgekomen dat de Britten zelfs maar een enkele slag zouden verliezen. Niet in het minst vanwege de spectaculaire taferelen waarvan we zes weken na het begin van de oorlog getuige waren geweest.

Op 16 oktober was een groep van ons met de fiets aan het spelen bij de haven, toen we het geluid van vliegtuigen hoorden. We keken op en zagen een formatie van negen Duitse bommenwerpers die op weg waren naar de grote Britse marinebasis bij Rosyth, achttien kilometer verder, aan de overkant van de rivier op de noordelijke oever van de machtige Firth of Forth. Zonder dat we ons daarvan bewust waren, zagen we hoe er geschiedenis werd geschreven. Deze verrassingsraid was de eerste luchtaanval van de oorlog op Groot-Brittannië en de vliegtuigen werden aanvankelijk niet aangevallen. De Junkers 88's joegen een groep treinpassagiers die over de Forth Bridge reden en onderweg waren naar Fife, de stuipen op het lijf omdat ze dachten dat zij het doelwit waren, tot bommen begonnen te vallen op de HMS *Southampton* in het water be-

nedem. We konden het bombarderen en het luchtafweergeschut horen, maar zagen niets. Toen de Duitsers weer terugkeerden over de monding van de Forth, waren we getuige van een ongelooflijk spektakel. Uit het niets verscheen een squadron Spitfires dat zich op de Duitsers stortte als katten op een groep muizen. Er volgde een opwindend luchtgevecht, waarbij wij jongens aan de grond genageld naar de hemel tuurden en de drieste jonge piloten aanmoedigden die nog maar een paar maanden eerder universiteitsstudent, advocaat of boer waren geweest.

Dampsporen trokken strepen in de helderblauwe lucht toen de Spitfires op de Junkers en hun escorte van Heinkels neerdoken. Deze moedige piloten van het 602e squadron City of Glasgow en het de 603e squadron City of Edinburgh waren voor ons grote helden. Toen twee van de Duitse vliegtuigen werden neergeschoten en in het grijze water van de Forth doken, stonden we letterlijk te dansen van vreugde en juichten we luidkeels. Door de censuur kwamen we nooit te weten dat drie van onze schepen waren getroffen, waarbij zestien bemanningsleden van de Royal Navy werden gedood en vierenveertig andere gewond. Het ongelooflijke schouwspel versterkte gewoon wat wij al dachten: de Duitsers waren niet opgewassen tegen de RAF. We zouden deze oorlog gemakkelijk winnen, het zou gauw voorbij zijn. Wat stom van de Duitsers om te proberen Groot-Brittannië aan te vallen.

Wij jongelingen waren niet alleen. Veel mensen geloofden oprecht dat het allemaal tegen Kerstmis voorbij zou zijn en dat ons leger met de woorden van het populaire liedje weldra 'de was aan de Siegfriedlijn' zou hangen. Maar anderen die de Eerste Wereldoorlog hadden meegeemaakt, wisten dat het niet gemakkelijk zou gaan en velen beseften maar al te goed hoe sterk Duitsland was geworden.

In dit stadium was de oorlog voor ons nog altijd niet reëel. Toen twee van de Duitse piloten die waren gesneuveld bij de luchtaanval op Rosyth, langs de kust in Portobello werden begraven, stonden tienduizend mensen langs de route en lag er een nazivlag op hun kist. De Schotse moeders stuurden zelfs meelevende brieven naar de moeders van de dode piloten. Saint-Valéry maakte dat allemaal anders. Het nieuws van de ramp was vreselijk en verspreidde zich als een lopend vuurtje. Ineens leek de oorlog een heel serieuze zaak.

Tot die tijd had ik er niet aan gedacht om soldaat te worden. Op 28 maart 1925 was ik op de wereld gekomen in het huis van mijn grootvader in Fisherrow. Ik was het eerste kleinkind en dus was de hele familie aanwezig om het nieuws over de komst van de nieuwe boreling door te geven. Hoewel Fisherrow technisch gesproken deel uitmaakte van de oude stad Musselburgh, een paar kilometer ten oosten van Edinburgh, was het een op zichzelf staande gemeenschap. De rivier de Esk, die uitkomt in de brede monding van de Forth, scheidde het dorp van Musselburgh. De twee gemeenschappen lagen duidelijk apart en waren heel anders. De ‘Fisher-lui’ waren heel erg gebrand op hun identiteit, vreselijk trots op hun erfgoed en afkerig om hun cultuur met anderen te delen. Ze bestempelden degenen die aan de andere kant van de rivier woonden, geringschattend als ‘handelsvolk’. De traditionele ambachten van brouwen, netten boeten, malen en pottenbakken hadden in de voorbije eeuwen voorzien in het levensonderhoud van de families uit die plaats. Toen kwamen met de komst van de industriële revolutie katoen-, papier- en draadfabrieken tot ontwikkeling en werd Musselburgh een welvarende stad.

Mijn grootvader, Thomas Handyside Williamson, was een visser die door zijn gemeenschap bijna in de ban was gedaan, omdat hij was getrouwd met een ‘vreemde’ – een meisje uit Musselburgh. Maar zijn zonde werd hem uiteindelijk vergeven en hij mocht terugkeren naar Fisherrow om de schelvisrijke wateren van de brede monding van de Forth te bevissen en achter de enorme scholen haring aan te gaan, wanneer de ‘zilveren lievelingen’ elke zomer weer langs de oostkust opdoken. In die dagen ging Fisherrow prat op een vloot van veertig trawlers. Tientallen vissersvrouwen, traditioneel gekleed in sjaals en gestreepte schorten, droegen hun manden naar Edinburgh en kilometers in de omtrek om de verse vangst te verkopen. Elke september deed de hele gemeenschap mee aan de Fisherman’s Walk, de visserswandeling, die het einde van het seizoen aangaf, wanneer de vissers in hun traditionele blauwe, wollen *gansey*-truien achter een doedelzakband liepen en werden voorafgegaan door een kist die symbool stond voor het gemeenschapsfonds dat in het leven was geroepen om ongelukkige families te steunen.